

SVEIKA VAIKŲ SEKSUALINĖ RAIDA

Vaikų seksualinės raidos supratimas yra svarbi seksualinės prievartos prieš vaikus prevencijai. Daugelis suaugusiųjų nebuvo mokomi apie vaikų seksualinę raidą, todėl dažnai gali būti sudėtinga atskirti, koks vaiko seksualinis elgesys yra teisingas, o koks ne.

Seksualumas yra emocinis, socialinis, kultūrinis ir fizinis fenomenas.

Seksualinė raida yra tik vienas seksualumo aspektas ir tai prasideda daug anksčiau nei brendimas.

Kai suaugusieji supranta skirtumą tarp tinkamo ir netinkamo elgesio, jiems daug geriau pavyksta išlaikyti adekvatų požiūrį ir elgesį bei tinkamai reaguoti į situacijas, kurias galima panaudoti mokymo tikslais. Todėl užuot interpretavę vaiko veiksmus iš suaugusiųjų perspektyvos į seksą ir seksualumą, jie gali skatinti sveiką vystymąsi, remdamiesi tuo, jog žino, kokio elgesio galima tikėtis skirtingais vaikystės seksualumo raidos etapais.

Supratimas apie vaikų seksualinę raidą

Seksualumas yra daug daugiau nei seksas - tai mūsų vertybės, požiūris, jausmai, bendravimas ir elgesys. Seksualumas yra emocinis, socialinis, kultūrinis ir fizinis fenomenas. Seksualinė raida yra tik vienas seksualumo aspektas ir jis prasideda daug anksčiau nei brendimas.

Kūdikiams ir vaikams negalvoja apie seksualumą taip pat, kaip suaugusieji, tačiau jie mokosi ir interpretuoja su seksualumu susijusius veiksmus, kurie formuoja jų pačių būsimus veiksmus bei požiūrį. Pavyzdžiui, kai trejų metų vaikas nusirengia visus drabužius kitų akivaizdoje, tėvai gali jam paaiškinti, jog „būti nuogam galima prausiantis duše/vonioje ar būnant savo kambaryje, tačiau ne tada, kai

šalia yra tavo pusbroliai/pusseserės/dėdės ir kt.“. Tokiu būdu vaikas mokosi, jog būna atvejų, kai nuogam galima būti ir būna situacijų, kuomet būti nuogam – negalima.

Vaikai nuolat mokosi socialinių normų ir to, ko yra tikimasi ar to, kas yra priimtina bendraujant ir santykiuose su kitais. Yra sveikų bei įprastų seksualumo išraiškų, kurias vaikai gali demonstruoti skirtingais raidos etapais.

Žemiau pateikiama informacija susijusi su įprastu elgesiu, atspindinčiu sveiką vaikų seksualinį vystymąsi, taip pat tai, kokios žinios ir įgūdžiai yra tinkami vaikams kiekviename jų raidos etape.

Sveikas vaikystės seksualumo vystymasis		
Raidos etapas	Dažnas elgesys	Sveikos raidos skatinimas
Kūdikystė (0-2 m.)	<ul style="list-style-type: none"> • Domisi savo kūnu, įskaitant intymias vietas; • Liečia intymias savo kūno vietas, įskaitant masturbaciją, viešai ir privačiai; • Nėra jokio nuogumo slopinimo. 	<ul style="list-style-type: none"> • Išmokykite teisingų kūno dalių pavadinimų, tokių kaip varpa ir makštis; • Paašškinkite pagrindinę informaciją apie vyrų ir moterų anatomijos skirtumus; • Padėkite vaikams pradėti suprasti kaip pagarbiai bendrauti bendraamžiais; • Pateikite <i>labai paprastus</i> atsakymus į klausimus apie kūną ir kūno funkcijas.
Ankstyvoji vaikystė (2-5 m.)	<ul style="list-style-type: none"> • Masturbacija. Tai labiau kaip raminantis elgesys, o ne seksualinio malonumo siekimas. Viešai ir privačiai; • Bendras ir žaismingas tyrinėjimas su to paties amžiaus vaikais. Tai pasireiškia “žaiskime gydytojais” arba “žaiskime namus”; • Gali užduoti klausimų apie seksualumą ar reprodukciją, pavyzdžiui: „Iš kur atsiranda vaikai?“; 	<ul style="list-style-type: none"> • Pateikite pagrindinę informaciją apie reprodukciją (pvz., kūdikiai auga moters gimdoje); • Skatinkite privatumo ir to, kas yra tinkama ir netinkama, supratimą; • Paašškinkite skirtumą tarp pageidaujamao ir nepageidaujamo prisilietimo. Pavyzdžiui, apsikabinimas, kuris yra norimas ir teigiamas, palyginti su nenorimu ir nepatogiu; • Mokykite vaikus apie ribas. Leiskite vaikams žinoti, kad jų kūnas priklauso jiems ir kad jie

	<ul style="list-style-type: none"> • Gali parodyti smalsumą suaugusiųjų kūnams (pvz., noras eiti į vonią kartu su tėvais, noru liesti moterų krūtis ir kt.); • Nuolatinis nuogumo slopinimo nebuvimas. Gali netikėtai nusimauti sauskelnes ar drabužius; • Kūno dalims ir kūno funkcijoms apibūdinti vartojami žargoniški terminai. 	gali pasakyti „ne“ nepageidaujamam prisilietimui.
Vidurinioji vaikystė (5-8 m.)	<ul style="list-style-type: none"> • Kūno dalims ir funkcijoms apibūdinti toliau vartojami žargoniški žodžiai, „gašlūs juokeliai“ ar pokštai; • Gilesnis lyčių vaidmenų supratimas. Gali elgtis savo lyčiai labiau būdingu elgesiu (pavyzdžiui, mergaitės gali norėti dėvėti suknelės. Berniukai gali norėti nešti gėles ar apkabinti mergaites ir pan.); • Sekso žaidimai arba veikla imituojant seksualinį elgesį su tos pačios ar kitos lyties vaikais/draugais; • Masturbacija. Kai kurie vaikai gali liesti savo intymias vietas dėl malonumo. Tai dažniau vyksta privačiai, o ne viešai. 	<ul style="list-style-type: none"> • Skatinkite tvirtą savo lyties supratimą ir to, kaip vaikas patiria savo lytinę tapatybę. Vaikai, kurie laikomi translyčiais ar neatitinkančiais lyties, taip pat tai patirs ir jie gali išgyventi nerimą ir pasimetimą, todėl jiems gali būti reikalingas didesnis suaugusiųjų palaikymas; • Paašškinkite žmogaus reprodukcijos pagrindus; • Kalbėkite apie fizinius pokyčius, kurie vyks brendimo metu; • Jei vaikas klausia, galite jam paašškinti, jog yra įvairių seksualinių orientacijų, tokių kaip heteroseksualumas, homoseksualumas ir biseksualumas; • Mokykite, kad masturbacija yra tai, kas gali vykti tik privačiai; • Mokykite apie asmenines teises (pvz., „Tavo kūnas priklauso tau“) ir pareigas, susijusias su seksualumu (pvz., su berniukais ir mergaitėmis elkitės vienodai).
Vėlyvoji vaikystė (9-12 m.)	<ul style="list-style-type: none"> • Prasidėjus brendimui privatumo ir nepriklausomybės poreikis pasireiškia vis dažniau; • Domėjimasis santykiais. Gali norėti turėti merginą ar vaikina; 	<ul style="list-style-type: none"> • Pateikite informaciją apie fizinius brendimo aspektus ir jų kūno pokyčius; • Mokykite vaikus apie socialinius ir emocinius brendimo aspektus. Padėkite normalizuoti naujas emocijas ir poreikius, kuriuos jie gali patirti;

	<ul style="list-style-type: none"> • Gali išreikšti susidomėjimą suaugusiųjų kūnams. Tai gali apimti bandymą pamatyti nuogus ar nusirengiančius žmones arba ieškoti informacijos, susijusios su seksualiniu turiniu žiniasklaidoje, internete, filmuose ir pan.; • Socialinės normos apie masturbaciją tampa aiškesnės. Masturbacija greičiausiai vyks privačiai. 	<ul style="list-style-type: none"> • Galite pateikti, pagal amžių tinkamą seksualumo informaciją ir pagrindinę informaciją apie seksualinį elgesį ir lytiniu keliu plintančias infekcijas ir kt.; • Skatinkite kritinį mąstymą ir ugdykite įgūdžius, kaip atskirti faktus nuo fikcijos seksualiniuose kontekstuose žiniasklaidoje ir televizijoje; • Padėkite jiems suprasti, kad jie turi teises ir pareigas draugystėse ir santykiuose. Skatinkite sveikos draugystės ir santykių ypatybes.
--	---	--

Sveikas vaikų seksualinis vystymasis ir seksualinės prievartos prieš vaikus prevencija

Pokalbiai apie vaikus ir seksualumą bei vaikų seksualumą, dažnai yra laikomi tabu. O kalbėjimas apie seksualinį smurtą prieš vaikus ar seksualinį vaikų išnaudojimą apskritai sukelia diskomfortą. Taigi, lytinis švietimas, įskaitant tikslios informacijos pateikimą apie seksualinį vaikų vystymąsi, mūsų visuomenėje yra labai retas (jeigu, išvis yra). Kaip pagrindiniam informacijos šaltiniui, tiek patiem suaugusiesiems, tiek ir vaikams, tai perleidžiama žiniasklaidai ir popkultūrai, kuri dažnai hiperseksualizuoja vaikų elgesį ar išnaudoja vaikus vartojimo kultūros skatinimui.

Svarbu pripažinti, jog daugelis suaugusiųjų augo turėdami labai mažai informacijos apie lytinį švietimą (arba visai jos neturėjo) ir negana to, yra didelė tikimybė, jog vaikystėje galėjo patirti daug neigtyvių reakcijų dėl savo seksualinės raidos. Dėl šios priežasties dabartiniai suaugusieji, stebėdami savo vaikų seksualinę raidą, gali traktuoti tai kaip problemą.

Diskomfortą gali kelti ir tai, kad vaiko elgesys yra interpretuojamas iš suaugusiųjų perspektyvos. Pavyzdžiui, ketverių metų vaikas, kuris nori eiti praustis kartu su tėvais, gali būti tiesiog vedamas smalsumo, o tėvai gali tai interpretuoti kaip pernelyg seksualų elgesį (tačiau iš vaiko perspektyvos, apie seksualumą ar seksą čia net kalbos nėra).

Iš tiesų, vaikystės seksualinė raida yra sudėtinga tema. Turint daugiau žinių, ramybės ir įgūdžių, suaugusiesiems gali būti lengviau suprasti ir palaikyti sveiką vaiko seksualumo vystymąsį bei atpažinti nesveiko elgesio požymius tiek jaunimo, tiek suaugusiųjų tarpe.

Kada vertėtų sunerimti?

Atminkite, jog elgesys, apibūdinantis sveiką vaikų seksualinį vystymąsį, turėtų pasižymėti šiomis savybėmis (Nacionalinis vaiko trauminio streso tinklas, 2009):

- Vaikas yra žaismingas ir (arba) smalsus, nėra agresyvus ar piktas;
- Žaidžia žaidimus, susijusius su seksualumu (t. y., vaidina daktarą, „Parodyk man savo/aš tau parodysiu savo“ ir pan.). Tai turėtų būti su panašaus amžiaus ir išsivystymo lygio vaikais, o ne su daug vyresniu ar jaunesniu vaiku;
- Kai suaugusieji paprašo vaikų nustoti elgtis taip, kaip negalima, vaikas klausos;
- Elgesys nedaro fizinės ar emocinės žalos pačiam vaikui ar kitiems.

Tėvai ir globėjai gali:

- Plėtoti pozityvų ir atvirą bendravimą seksualumo temomis. Sukurti tokias sąlygas, kad vaikai žinotų, jog gali kreiptis į jus, jei nori gauti tikslios informacijos ir patarimų, kurie atspindėtų jūsų vertybes, negėdinant;
- modeliuoti pagarbias ribas, kai kalbama apie prisilietimus ir meilumą. Neversti vaikų apsikabinti, kai jie to nenori. Išmokyti juos, kad jie turi teisę nuo mažens turėti savo asmenines erdves ir savo kūno ribas, ir, kad jie turi gerbti kitų ribas;
- įgalinti vaikus ieškoti pagalbos, kai jiems kas nors nepatinka.

Visi suaugusieji ir bendruomenės gali:

- Reaguoti į nerimą keliantį elgesį. Kai matote ar girdite netinkamą vaikų ar suaugusiųjų elgesį, pasakykite ką nors. Paašškinkite, kas susiję su norma, ir pasidalinkite sveika alternatyva. Saugumo, lygybės ir pagarbos kaip standarto pabrėžimas yra pagrindinė ir efektyviausia priemonė išnaudojimui ir smurtui nutraukti.
- Būkite įsitraukę stebėtojai. Jei tai, ką matote matote kelia susirūpinimą, pasitikėkite savo nuojauta ir kažką darykite arba sakykite. *Kiekvienas žmogus privalo saugoti vaikus nuo seksualinio smurto.* Aktyvūs pašaliniai žmonės daro įtaką, todėl labai svarbu kalbėti, kad būtų galima pakeisti institucijas, politiką ir įstatymus, kad būtų išvengta žalos.